

gyermekait és fordítva is. Segíteni erkölcsi kötelessége a gyengébbet, az elesett, béna, fogyatékos, beteg állapotban lévő embertársát. A becsületes munkával szerzett javait, személyes tulajdonát tiszteletben kell tartani, és nem veszélyeztetheti az alapvető közösség a család, a házasság kötelékét, egyéni hajlamokkal, nemtelen törekvésekkel. Vagy ha ez a valláserkölcis nyelven, az erkölcsi kódexben, a tízparancsolatban fogalmazódik meg: Tiszteld atyádat, anyádat!, Ne paráználkodj! (Ne törj házasságot!), Felebarátod házastársát ne kívánd!, Ne hazudj, mások becsületében kárt ne tégy!, Mások tulajdonát ne kívánd!, Ne lopj! és a legerősebb törvény a Ne ölj! [4]

A kétféle megfogalmazás ugyanolyan lényegyet takar, azokat az alapvető erkölcsi tanításokat és követelményeket, melyekkel élhet mind a hívő, vallásos és a nem hívő pedagógus és szülő a mai iskolában és családban folyó erkölcsi nevelésben.

Igazat kell adnunk Mészáros Istvánnak, aki kis kötetében [5] így fogalmaz:

„Abban az állami óvodában és iskolában, ahol mint megközelítendő célt kitűzve, tudatosan és programszerűen az emberi élet, az emberi test, a szülők, a család, az igaz szó és tulajdon tiszteletére és védelmére eredményesen nevelik a tanulókat, ott zsidó-keresztény erkölcsi értékeket valósítanak meg. Elmondhatjuk: abban az állami óvodában, iskolában, ahol nem a gyűlöletre, ellenségeskedésre, mások lenézésére, diszkriminálásra, hanem megértésre, szolidaritásra, szeretetre nevelnek, minden ember méltóságának tiszteletére nevelnek, ahol a szegények, elesettek, öregek tiszteletére és megsegítésére, ahol felelősségteljes gyermekkori és felnőttkori szabadságra, ahol szilárd belső fegyelmezettségre nevelnek, ahol a szeretet öröme, derűjére, vidámságára nevelnek — ott embert-alakító, kiteljesítő, növelő keresztény erkölcsi értékeket váltanak át tettekre.”

Úgy véljük, a fentebb elmondottakból levonható az a következtetés, hogy van elégséges alapunk az általános iskolában végzendő eredményes erkölcsi neveléshez és a szülők segítségéhez ebben a közös, de nem könnyű nevelőmunkában.

IRODALOM

- [1] Magyar Közlöny 1993. évi 107. sz. (aug. 3.), a LXXIX. törvény.
[2] Az általános iskolai nevelés és oktatás terve, I., Bp. 1990. Művelődési Minisztérium.
[3] Pedagógiai Lexikon, I. Második kiadás, Bp., 1990. 388. o., Pedagógia II. Bp., 1980. 85—86. o.
[4] Biblia, Bp. 1976. 1456 o., — a 185—186. o.
[5] Mészáros István: Kis magyar neveléstan rendszerváltás idejére, 29. és 33. o.

DR. JANOVSZKY SÁNDOR

Általános Iskola
Pusztaföldvár

Pedagógiai szemléletünk kialakításának néhány aktuális feladata

Gondolatok a VI. Nevelésügyi Kongresszus után

Napjainkban a társadalomban történő átalakulás, a tudomány és technika gyorsuló fejlődése, valamint a piacgazdaságban végbemenő változások feltételezik a gazdálkodási formák és az ezekhez kapcsolódó ismeretek elsajátítását.

Mindezekre az iskola nem válaszolhat csupán az eddig bevált szemlélettel és módszerekkel. Ennek elengedhetetlen feltétele az oktatás gazdasági feltételeinek biztosítása, valamint a neveléstudomány és a nevelésügy társadalmi jelentőségének fokozása. Éppen ezért oktatásunk-nevelésünk területén az új utak keresése pedagógiai tevékenységünk egyik alapkérdése.

Pedagógus társadalmunk azt igényli, hogy a sokszor válságosnak tűnő álláspontok által kikényszerített megoldások mutassanak egy megnyugtató jövőkép felé.

Jelen történelmi változások közepette — amelyeket megélünk —, pedagógus társadalmunk tartozik önmagának és társadalmunknak azzal, hogy ne csak a ma és a legközelebbi jövő gondjaival foglalkozzék, hanem azokkal a kérdésekkel is, amelyek az egész világon foglalkoztatják a pedagógusokat, s a gazdaság és politika képviselőit is.

Abból az alapvető tényből kell kiindulnunk, hogy az iskola a nevelési hatások, környezeti tényezők célszerű koordinálásának hivatott intézménye, amely sajátos eszközeivel, speciálisan képzett szakembereivel a legfontosabb oktatási-nevelési tényezőként vehető számításba.

Ebből az is következik, hogy az iskolai munkának, az abban központi helyet elfoglaló pedagógusnak kulcsfontosságú szerepe van. Semmivel sem kisebb azonban a jelentősége annak, hogy a nevelő eljárásai mennyire felelnek meg a megnövekedett igényeknek, mennyire fejlett a nevelő helyzetfelismerő, esetanalizáló, módszer megválasztási készsége.

Ezért hangsúlyoztam fentebb is, hogy a nevelési rendszer konstruktív hatásainak a pedagógus társadalom a letéteményese.

Nem lehet közömbös számunkra az sem, hogy milyen lesz a következő évek, évtizedek pedagógusa, hogy az intézményesített pedagógusképzés mire és hogyan készít fel, milyen elméleti és gyakorlati ismeretanyagot kínál. Innen az iskolába kikerülő pedagógus a változó gazdasági viszonyok között el tudja-e tanulóit látni a távlati, nemzetközi piacra integrálódó gazdaság számára új ismeretekkel, tájékozódó képességekkel, s mindezek milyen erkölcsiséget sugároznak.

Ezek természetesen új pedagógiai módszerek használatát, a különböző élethelyzetek iránti megértés képességét, valamint egyéni pedagógiai megoldások keresésének igényét is jelentik. Mindezekre a segítséget, a választ a szaktudományoktól, de leginkább a neveléstudománytól kell elvárni, amelynek úgy kell megújulnia, hogy a valós gyakorlatnak a maga aktualitásában is segítséget tudjon nyújtani. Úgy érzem, a neveléstudomány hazánkban még mindig nem tudta kivívni magának azt a rangot, amelyet társadalmi jelentősége szempontjából megérdemel. Ez azonban csak akkor járhat kellő eredménnyel, csak akkor töltheti be tulajdonképpeni szerepét, ha a nevelési eljárások vizsgálatára irányul, ha azt kutatja, hogy az alkalmazott eljárás hatásában eredményesnek bizonyult-e. Tehát nemcsak elméletileg, hanem közvetlenül is képes a gyakorlatot segíteni.

Az oktatás sikere érdekében előtérbe kell, hogy kerüljenek az interdiszciplináris kutatások, amelyekben a neveléstudomány, a pszichológia és a szociológia között még szorosabb az együttműködés.

Mivel a személyiség fejlesztése magában a gyakorlatban is elsőrendű igény, ezért a ma pedagógiájában természetes, hogy megnőtt a módszertan jelentősége és hangsúlyozott szerepe.

Biztosítanunk kell, hogy munkavégzésük során valamennyi gyermekben kifejlődjenek pozitív tulajdonságok, jártasságok, készségek, képességek. Az így irányított oktató-nevelőmunka során kialakul a tanítványaink közötti és a nevelőkhöz fűződő sokrétű viszony, amely a tanulókra rendkívül nagy nevelőhatást jelent. Mindezek a tényezők erősen befolyásolják a tanulók felkészülésének eredményességét is. Ha iskoláinkban nem tesszük érzékennyé növendékeinket az iránt, hogy az elemi követelményeket komolyan vegyék, akkor nem tudnak előbbre lépni a magasabb követelmények irányában sem. Éppen ezért rendkívül fontos, hogy az iskola tanterve, tantárgyi rendszere, időkeretei feleljenek meg a jelen és a jövő igényeinek. E vonatkozásban az utóbbi években kedvező változások tapasztalhatók. Több területen sikeres erőfeszítések történtek az iskolai tananyag megújítására, mintegy összekapcsolva a tanulás, a tudás, a tudományosság és a személyiségfejlesztés szempontjait.

Erősödött az iskolák tartalmi innovációja és a pedagógusok tantervi önállósága is. Tanítványainknak — vagy fogalmazhatunk úgy is, hogy az állampolgárnak — két alapvető társadalmi és egyéni kompetenciára van szüksége. Az egyik a mindenki számára nélkülözhetetlen alapozó ismeretek összessége, a másik az a sajátos tudás, amely egy sokrétűen összetett társadalom tagjainak speciális szükségleteit kell, hogy kielégítse. Ezért növelni szükséges az alapképzés súlyát és szélesíteni annak tartalmi körét. A hagyományosnak mondott

iskolai műveltségi anyag halmazából ki kell emelnünk, válogatnunk és ki is kell egészítenünk az ismeretek körét mindazzal, amelyre mindenkinek szüksége van.

Oktatásunk — nevelésünk jövőre vonatkozó néhány legfontosabb feladata:

1. Az oktatás gazdasági feltételeinek biztosítása, a piacgazdálkodás kialakítása, az ezekhez kapcsolódó ismeretek elsajátítása.
2. Megváltozott az utóbbi 10 évben körülöttünk a világ kommunikációs kultúrája, sajnos, oktatásunk ezt alig vette figyelembe.
3. Az oktatás-nevelés fő tényezője a pedagógus. Márpedig az, hogy milyen lesz a következő évek, évtizedek pedagógusa, azon múlik, hogy a pedagógusképzés mire és hogyan készít fel, milyen elméleti és gyakorlati ismeretanyagot kínál.
4. Az iskolában folyó nevelésnek figyelembe kell vennie a gyermek lelkében kibontakozó érdeklődést. Tág teret kell biztosítani a szellemi, érzelmi, lelki adottságoknak. Az intézmények adta cselekvési lehetőséget úgy használjuk ki, hogy az az intellektuális, a művészi, a társadalmi és más impulzusokra is találjon szintetikus formát.
5. A változások elengedhetetlenül teszik az iskolán belüli reformokat módszerben, tantervekben és tankönyvekben egyaránt.
6. Az önkormányzati iskolák rendszerében az iskola szakmaisága és a helyi politikai kontroll mindennapos konfliktusait fel kell oldani. (Tanácsadói hálózat kiépítése, megértést segítő elemzések, értékelések.)

A fentiekből adódóan továbbfejlődésünk alapkérdése, hogy a közösségi arculat ilyen vonásainak kialakításában milyen eredményeket értünk, ill. érünk el. Ma még sokszor vitatott kérdés, hogy hogyan érhetjük el mindezt úgy, hogy a gyermeki világ igényei és törvényei is érvényben maradjanak.

A korszerűsítés — mint tudjuk — a tanítási-tanulási folyamatban nemcsak a korszerű ismeretek beépítését, a modern oktatási eszközök alkalmazását jelenti, hanem a jelenlegi lehetőségeink között is érvényre juttatható, nevelésközpontú szemléleten nyugvó pedagógiai gyakorlatot is, amely az oktatási folyamat intenzitásának, gazdaságosságának, hatékonyságának növelését törekszik elérni. Az órávezetésben nemcsak a tananyag indirekt hatásának, hanem a nevelői személyiség és a gyermekközösség direkt befolyásának is maximálisan érvényesülnie kell.

Pedagógiai tevékenységünk során legfontosabb szempontunk legyen annak feltárása, hogy mindaz, ami történik az órán — amit mondunk és teszünk, akikkel beszélünk, ahogyan cselekednek tanítványaink —, hogy hogyan formálja, hogyan alakítja az egyes gyermek aktivitását, a tanulóközösség egészét.

Ennek megvalósítása, megtaníttatása pedagógusjelöltjeinkkel az egyik legfontosabb feladatunk. Számos érték, attitűd, pedagógiai szemléletmód csak általunk alakítható ki bennük.

A legtöbb szakma esetében előre meg tudjuk mondani a várható nehézségeket, az adott szakterület számos jelentősebb elvárható feladatait, esetleges helyzetait, annak megoldásait.

A kezdő pedagógus esetében sok esetben ez nem így jelentkezik. Az igen igényes didaktikai oktatást és a rendszeres tanítási gyakorlatot, magát a tevékenységet nem gyakoroltatjuk elég korán és kellő időmennyiségben. Megpróbáljuk mindezt tananyagba, didaktikai elvekbe sűríteni és szavakkal elsajátíttatni, nem pedig az oktatási, nevelési helyzetekben észrevéteit, meglátásait az elsajátított ismereteket. Őszintén be kell látnunk azt a tényt, hogy jelenünkben oktató-nevelőmunkára csak az a pedagógus képes, aki az eddigieknél még jobban figyelembe veszi azt a körülményt, hogy a gyermek az iskolán kívül is számtalan megbízható ismeretekhez jut.

Arra alapoznia kell, azokat ellenőrizni, rendszerezni vagy éppen kiegészíteni szükséges, miközben gyermekeinket a tanítási órán, vagy azon kívül is, számtalan nevelőhatás éri, amelyekre ott és azonnal határozottan reagálnunk kell. Ehhez azonban az is szükséges, hogy a pedagógusok és mindazok, akik az oktatás kérdésében döntéshozók, olyan ismeretekkel rendelkezzenek, amelyek meggyőzik őket arról, hogy az oktatásszervezés folyamatának ilyen jellegű szervezése vezethet csak eredményre.

Nagy jelentőségűek azok a pedagógus fórumok, ahol lehetőség nyílik a leírt kérdések megvitatására, annak pozitív és negatív összetevőivel és következményeivel együtt is.

A fentiek szellemében ezt tette a VI. Nevelésügyi Kongresszus is 1993. augusztus 25—28. között.

DR. FARKAS OLGA

Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Szeged

Új viselkedési formák tanulása AVP csoportokban

1993 februárjában és márciusában Eveson Susanna, kanadai pszichoterapeuta Miskolcon, Debrecenben és Szegeden tartotta Magyarországon első ízben az AVP Alaptréningeket, augusztusban pedig Hollóstatón az AVP Haladó tréninget.¹ A tréningeken gyakorló pedagógusok, orvosok, pszichológusok és más, a segítő szakmában dolgozó szakemberek vettek részt. Susanna az AVP Haladó tréning résztvevőiből szervezte meg ugyanebben a hónapban a bentlakásos AVP Trénerképző kurzusát azzal a céllal, hogy a kiképzett szakemberek meghonosítsák és széles körben megvalósítsák az AVP programjait.²

Az AVP célja és működésének lényege

Az AVP, Alternative to Violence Project — Alternatíva az Erőszakkkal Szemben egy nemzetközi, önkéntes szervezet, melynek célja, hogy az egyéneket segítse konfliktusaik kreatív megoldásában. Az AVP egy új lehetőséget kínál az agresszióval szemben. Mind nyilvános, mind a büntetés-végrehajtó intézményekben gyakorlati tréningeken lehetővé teszi, hogy önmagunk és mások számára megtaláljuk a mindennapok hatékonyabb viselkedési formáit.

A tréningek oly módon fejlesztik az egyének kommunikációs, konfliktuskezelési és közösségépítés készségeit, hogy azt egy résztvevő a mindennapi életében tudja hasznosítani.

A jelenlevők szerepjátékokon, valós élethelyzeteken keresztül megtapasztalják, hogy a tehetetlenség, az elnyomás, a zsarnokság, a neheztelés, a megbántódás, a harag stb. negatív töltésű érzéseit hogyan lehet alkotó erővé alakítani, ami építő jellegű megoldási formákat eredményez. Ezt az erőt az AVP „Átalakító Erőnek” nevezi, és ennek használatára tanítja meg az embereket. Ennek birtokában az ellenséges, a fenyegető és a romboló energiákat megértő, jóakarató és kooperálni képes energiává tudjuk átalakítani.

A program mindenki számára nyitott, tekintet nélkül műveltségre, vallásra és a társadalmi munkamegosztásban elfoglalt státusra. Pénz hiányában senkinek sem kell arra kényszerülni, hogy távolmaradjon a „workshop”-októl, hisz az AVP tréningek részvételi díja a résztvevők mindenkor szociális körülményeitől függ.

Az önképzés egyik lehetséges modellje: konszenzuseresés tanulása az AVP csoportokban

Ha valaki még nem próbálta ki, hogy „csoportozás” során ismerje meg önmagát és mások érzéseit és gondolatait ... stb., nagy lépést tesz előre a személyiségfejlődésében, ha rászánja magát. Sokféle módszer és mozgalom létezik napjainkban, ahol a segítő szakmában dolgozók gyakorlati tréningeken hasznos ismereteket sajátítanak el.³ Pl. megtanulnak odafigyelni és meghallgatni másokat ... stb.

A sokféle lehetőség közül a legfrissebb élményemről, az AVP tréningek pedagógus-személyiségfejlesztő szerepéről szólok.